

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора
Хомич Лідії Олексіївни на дисертацію
Андрієвської Віри Михайлівни «Теоретичні і методичні засади підготовки
майбутнього вчителя початкової школи до використання інформаційно-
комунікаційних технологій у професійній діяльності»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за
спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

Реалізація національних програм інформатизації сприяла не тільки оснащенню загальноосвітніх закладів освіти потужним комп'ютерним обладнанням, а й створенню умов для повноцінної імплементації інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес загальноосвітньої школи, в тому числі й її першої ланки – початкової школи. Відповідно, до інваріантної складової базового навчального плану початкової освіти було запроваджено курс «Сходи до інформатики» і становлення дисципліни «Інформатика» як самостійного навчального предмету. Використання ІКТ у сучасній початковій школі визначається такими законодавчими документами, як Концепція Нової української школи і новий Державний стандарт початкової освіти. Наголошується, що в змісті шкільної освіти повинна надаватися більша увага розвитку таких компетентностей учнів, які сприятимуть розвитку успішності особистості в освітньому й соціальному просторі. Реалізація окресленого завдання актуалізує проблему підготовки вчителя початкової школи до творчого й результативного використання ІКТ з метою формування в учнів якісно нових умінь. Отже, виконане В.М. Андрієвською дослідження є цілком актуальним.

Стосовно обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, слід зазначити, що здобувач коректно формулює низку суперечностей наявних у професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи, обґрунтовує науковий ступінь розробленості зазначеної проблеми у психолого-педагогічній науці, визначає завдання, об'єкт та предмет дослідження.

Розв'язання поставлених завдань дозволили здобувачеві отримати ряд нових наукових результатів, які мають важливе теоретичне і практичне

значення. Загальні висновки та рекомендації зроблені за результатами дослідження свідчать про фундаментальність та завершеність роботи. Результати досліджуваної проблеми, її методологічні висновки одержали в роботі В.М. Андрієвської належне обґрунтування, аргументацію та конкретизацію.

Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Її структура повною мірою відображає логіку дослідження, а послідовне вирішення поставлених завдань забезпечує очікувану новизну та практичну значущість результатів виконаного дослідження. Важливими позитивними рисами дисертації є притаманні їй логічна та структурна цілісність і завершеність.

Дисертація має незаперечну наукову новизну, оскільки в ній уперше обґрунтуванні теоретичні і методичні засади підготовки майбутнього вчителя початкової школи до використання ІКТ у професійній діяльності на сучасному етапі модернізації початкової школи; розроблено модель підготовки майбутнього вчителя початкової школи до використання ІКТ у контексті реалізації Концепції Нової української школи і впровадження нового Державного стандарту початкової освіти.

Розв'язанню поставлених завдань та обґрунтуванню авторської моделі у дисертації передувала розробка теоретичних засад досліджуваної проблеми. Зокрема, на основі аналізу процесу інформатизації початкової освіти здобувачем виокремлено такі його етапи: експериментальний, інтеграції ІКТ у процес навчання базових дисциплін початкової школи, становлення дисципліни «Інформатика» як самостійного навчального предмету початкової школи, наскрізного застосування ІКТ у начальному процесі в рамках усіх освітніх галузей. Доведено, що перехід до кожного наступного етапу був зумовлений низкою об'єктивних чинників і супроводжувався розширенням сфери і напрямів застосування ІКТ як в освітній діяльності учнів, так і в професійній діяльності вчителя початкової школи, що віддзеркалювалося у проблематиці психолого-педагогічних досліджень і змінах у змісті професійної підготовки

майбутнього вчителя. Здобувач наголошує, що запровадження Концепції Нової української школи і реалізації завдань нового Державного стандарту початкової освіти задають новий вектор використання ІКТ у початковій освіті, що вимагає адекватних змін у підготовці майбутнього вчителя до використання ІКТ у професійній діяльності.

У результаті аналізу публікацій вітчизняних і зарубіжних педагогів розкрито сутність інноваційного напрямку використання ІКТ у професійній діяльності вчителя початкової школи, а саме, спрямованість на формування метапредметних ІКТ-умінь учнів. Виокремлено види зазначених умінь (інформаційно-аналітичні, інструментальні, поведінкові уміння в цифровому світі, комунікативні), розкрито етапи (пропедевтичний етап, який охоплює період навчання дитини в 1 класі; практичний етап – період навчання в 2-3 класах; перспективний етап – період навчання у 4 класі), методи і засоби їх формування. Здобувачем деталізовано й конкретизовано наведені ІКТ-уміння щодо їх прояву в межах предметної діяльності; встановлено специфіку сформованості метапредметних ІКТ-умінь на кожному освітньому етапі; обґрунтовано, що метапредметні ІКТ-уміння не є сталими, незмінюваними в часі: на їх конкретизацію впливає розвиток новітніх технологій, що зумовлює неперервність процесу набуття цих умінь.

Теоретичний аналіз досліджуваної проблеми дозволив здобувачеві визначити та схарактеризувати сутність і структурні компоненти (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний, рефлексивно-оцінний) готовності вчителя початкової школи до використання ІКТ. Доведено, що зміст виокремлених та проаналізованих компонентів має специфічний характер, а їх формування повинне цілеспрямовано відбуватися в процесі професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи та повністю відповідати сучасним вимогам до підготовки педагогічних кадрів відповідно до Концепції розвитку педагогічної освіти.

Теоретико-методологічну основу побудови концепції дослідження становить методологічні підходи (системний, особистісно-діяльнісний, аксіологічний) і принципи підготовки майбутнього вчителя початкової школи

до використання ІКТ у професійній діяльності (основоположні принципи дидактики – науковості, системності, наступності, систематичності й послідовності, зв'язку теорії з практикою, зв'язку навчання з актуальними проблемами, ініціативності; специфічні принципи – інноваційності, орієнтації на освітні медіресурси, опори на педагогічний і дослідницький інструментарій персональних ІТ-пристроїв).

Створена В.М. Андрієвською модель підготовки майбутнього вчителя початкової школи до використання ІКТ у професійній діяльності є вагомим результатом дослідження. Цільова складова моделі віддзеркалює мету і завдання підготовки майбутнього вчителя початкової школи до використання ІКТ у професійній діяльності є системоутворюючою, оскільки саме поставлені цілі визначатимуть зміст, методи та форми навчальної діяльності студентів. Вказані складові педагогічного процесу відображаються у змістово-діяльнісній складовій моделі, що відбиває структуру підготовки майбутнього вчителя початкової школи до використання ІКТ у професійній діяльності та її зміст, спрямований на формування компонентів готовності майбутнього вчителя до зазначеної діяльності. Результативно-оцінювальна складова моделі відтворює критерії та показники, за якими оцінюється результат підготовки майбутнього вчителя початкової школи до використання ІКТ у професійній діяльності.

Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до використання ІКТ реалізується як послідовність взаємопов'язаних етапів: базового, основного й продуктивно-коригувального. Перший етап підготовки спрямовує на формування опорних психолого-педагогічних, інформатичних знань й умінь студентів. Основний етап підготовки забезпечує оволодіння майбутніми вчителями педагогічними, методичними й інформатичними знаннями, вміннями, необхідними для використання ІКТ як інструменту формування метапредметних ІКТ-умінь. Продуктивно-коригувальний етап підготовки має на меті подальший розвиток, актуалізацію й корекцію знань й умінь набутих майбутніми вчителями, а також формування їх здатності об'єктивно оцінювати рівень власної готовності до використання ІКТ у професійній діяльності й визначати шляхи самовдосконалення. Кожен етап передбачає формування й

розвиток мотивації майбутніх учителів до використання ІКТ, переконань майбутнього вчителя у цінності формування якісно нових умінь учнів молодшого шкільного віку.

Для впровадження експериментальної моделі розроблено й апробовано навчально-методичне забезпечення: навчально-методичні посібники, навчальні програми модулів; навчально-методичні матеріали до викладу тем; тематика індивідуально-дослідницьких завдань; навчально-методичне забезпечення майстер-класів; електронні навчально-методичні ресурси; перелік допоміжної літератури. Підготовлено завдання для студентів на період педагогічної практики, спрямовані на вивчення досвіду вчителя щодо використання ІКТ у професійній діяльності, а також на перевірку ефективності власних розробок у реальному навчальному процесі.

Важливе практичне значення має зміст розробленої В. М. Андрієвською дисципліна «Інноваційні застосування ІКТ у початковій школі», в межах якої майбутні вчителі ознайомилися з новими орієнтирами у підготовці підростаючого покоління в інформатизованому світі. На опанування методик формування метапредметних ІКТ-умінь учнів були зорієнтовані, розроблені здобувачем, майстер-класи з підготовки й реалізації STEAM-проектів, STEAM-уроків, організація навчально-пізнавальної діяльності учнів у мейкер-просторі.

Контроль і оцінювання ефективності сформованості досліджуваної якості вчителів початкової школи здійснювався на основі визначених критеріїв (мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний, рефлексивний), кожен з яких має свої показники. Визначено та схарактеризовано рівні сформованості готовності майбутнього вчителя початкової школи до використання ІКТ. Діагностичний апарат для з'ясування рівня зазначеної готовності включав спостереження, анкетування, опитування, тестування, контрольні роботи, аналіз продуктів навчально-пізнавальної діяльності студентів – результати виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань, STEAM-розробок, матеріалів педагогічної практики.

Експериментальна перевірка розробленої моделі підготовки майбутнього вчителя початкової школи до використання ІКТ у професійній діяльності

довела її ефективність. Обробка експериментальних даних математичними методами дала підставу для висновку про підтвердження правильності висунутої гіпотези й доцільність запровадження розробленої моделі у процес професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Вищесказане свідчить, що представлене дисертаційне дослідження є завершеним, а зроблені в ньому узагальнення та висновки – теоретично обгрунтовані. Його зміст узгоджується з основними положеннями, висвітленими у змісті автореферату. Основні результати дисертаційного дослідження в повному обсязі викладені в наукових фахових виданнях, всебічно обгрунтовані та апробовані на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях і семінарах, впроваджені у практику підготовки майбутніх вчителів початкової школи.

Підкреслюючи достовірність наукових здобутків дисертантки, доцільно в контексті наукової полеміки висловити такі зауваження та побажання.

1. У науковій новизні бажано представляти теоретичні здобутки, зокрема не слід акцентувати на навчально-методичному забезпеченні, а у практичному значенні не слід говорити про розроблену модель.

2. У параграфах 1.1 і 1.2 дисертації здобувач характеризує розвиток освіти в інформатизованому суспільстві та процес упровадження ІКТ у початкову школу, спираючись як на вітчизняний, так і на зарубіжний досвід. На наш погляд, доцільно було б огляд зарубіжного досвіду сконцентрувати в окремому параграфі.

3. У параграфі 2.3 дисертації розкрито процес формування метапредметних ІКТ-умінь учнів початкової школи, визначено його етапи, докладно висвітлено форми і методи, застосовувані на кожному етапі. Вважаємо, що подання такого матеріалу у вигляді технології підвищило б його цінність.

4. У параграфі 4.1, де характеризуються загальні питання підготовки та проведення педагогічного експерименту, представлені результати констатувального експерименту, які бажано було б подати в окремому

параграфі, а параграф 4.2, де охарактеризовані критерії, мав би передувати аналізу констатувального експерименту.

5. Аналіз результатів емпіричного дослідження, представлений в параграфі 4.4 дисертації, на нашу думку, доцільно було б подати більш компактно за рахунок винесення числових таблиць у додатки.

6. У тексті дисертації зустрічаються поняття «ІКТ-засоби», «ІКТ-інструментарій», які автор використовує в рівнозначному сенсі. Варто було б конкретизувати визначення цих термінів.

Проте зазначені зауваження не зменшують високу наукову значущість дисертаційної роботи, яка є цілісним, системним, завершеним, що робить вагомий внесок у розвиток теорії і методики професійної освіти.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження Андрієвської Віри Михайлівни «Теоретичні і методичні засади підготовки майбутнього вчителя початкової школи до використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності» є завершеним і відповідає вимогам пунктів 9, 10, 12-14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р., а його авторка заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
заступник директора з наукової роботи
Інституту педагогічної освіти і освіти
дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Л.О. Хомич

